

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

**“TASHKILOT VA KORXONALARDA MEHNAT MUHOFAZASINI
REJALASHTIRISH VA BOSHQARISH”**

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 1000000 - Xizmatlar ko'rsatish sohasi

Ta'lim sohasi: 1020000 - Gigiyena va ishlab chiqarishda mehnat muhofazasi

Ta'lim yo'nalishi: 61020000 - Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi (sanoatda)

Qarshi-2022

3.	www.mchs.gov.uz
4.	www.google.uz.
7.	Fan dasturi Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti Uslubiy Kengashining 2022-yil ____dagi - sonli qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan(modul) uchun ma'sular: Raximov O.D.- QarMII "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi professori. Tog'ayev J.X.- QarMII "Ekologiya va mehnat muhofazasi" kafedrasi assistenti.
9.	Taqrizchilar: R. Ruziyev—Viloyat mehnat inspeksiyasi boshlig'i R. Eshonqulov- Ekologiya va mehnat muhofazasi kafedrasi mudiri

Fan (modul) kodi TKM303		O'quv yili 2022-2023	Semestr 3	ECTS krediti 4	
Fan (modul) turi Tanlov		Ta'lim tili o'zbek		Haftalik dars soati 4	
Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim	Jami yuklama
1.	Tashkilot va korxonalarda mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarish	60		60	120
2.	I. "Tashkilot va korxonalarda mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarish" fanining maqsadi va vazifalari Hozirgi vaziyatda xavfsiz hayotni ta'minlash masalalari eng dolzarb muammolardan hisoblanadi. Chunki texnosferalarda ishlab chiqarish jarayoni buzilishi, ishlovchilar uchun sanitariya va gigiyena meyor va qoidalarga rioya qilmastlik, insoniyat tomonidan qo'llanilayotgan turli xavfli va zararli moddalar va vositalar ko'plab xavflarni yuzaga keltirib, insonlarning hayot faoliyatiga, sog'lig'iga, atrof-muhit tozaligiga va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga tahdid solmoqda. Shu sababli ham mamlakatimizning eng muhim va kechiktirib bo'lmaydigan vazifalari qatorida mehnat xavfsizligini ta'minlash masalalari dolzarb o'rin olgan. Fanni o'qitilishdan maqsadi – bo'lajak mutaxassislarga ishlab chiqarish korxonalarda mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarish orqali yuzaga keldigan xavflar kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini va ularni yo'qotish qoidalarini, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, xodimlarni himoya qilish va boshqa bir qancha mehnat muhofazasiga tegishli bo'lgan nazariy va amaliy bilim ko'nikmalarini o'rgatishdan iborat. Fanning asosiy vazifalari: bo'lajak mutaxassislarga ishlab chiqarish korxonalarda mehnat muhofazasini to'g'ri rejalashtirish va boshqarish orqali xavflarni identifikatsiyalash va ularni o'rganish, ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, texnosferada kasb kasalliklarini kamaytiradigan va baxtsiz hodisalarning oldini oladigan chora-tadbirlarni o'rganish va boshqa muhim vazifalarni bajara oladigan bilim, ko'nikma va kasbiy malakaga ega mutaxassisni tarbiyalashga qaratilgan. Fanini o'qish natijasida bo'lajak mutaxassislar quyidagi bilim va malakaga ega				

bo'lishlari fanning asosiy vazifalari sanaladi	-mehnat xavfsizligi qonuniyatlari va halqaro mehnat xavfsizligi konvensiyalariga asosan tashkilot va korxonalarda mehnat muhofazasini to'g'ri rejalashtirish va boshqarishni tashkil etishda; ishlab chiqarishda xodimlar mehnat faoliyati va uning turlari haqida; ishlab chiqarishda xavfli va zararli omillarni tahlil qilishi; ishlab chiqarishdagi mehnat sharoiti og'iriligi va zo'riqishga asos bo'luvchi omillar haqida; ishlab chiqarishda ishehlarga xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratish; baxtsiz hodisalarni sabab va oqibatlari haqida; ishlab chiqarish sanitariyasi va gigiyenasi asoslari haqida tasavvurga ega bo'lish kerak. -mehnat muhofazasi sohasida qabul qilingan qonun hujjatlari va boshqa hujjatlarning asosiy talablarini; mehnat muhofazasi sohasida ish beruvchi va ishchi xodimlarning huquq va burchlari; mehnat muhofazasi sohasiga o'qitish va yo'riqnomalar berish tartibi va usullarini; xodimlarni avariya va xolakatlardan muhofazalanishga tayyorlash tartibini; o'quv muassasalari obyektlarida va hududida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan baxtsiz xodisalarini; mikroiklim, radiatsion, kimyoviy va biologik (bakteriologik) razvedka, dozimetrik nazorat asboblardan foydalanish tartibi va qoidalarini; jamoa va shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanish qoidalarini va tartibini bilishlari kerak. - jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsata olishni; jamoa va shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanishni; mikroiklim, yorug'lik, shovqin, titrash, radiatsiyaviy, kimyoviy va biologik (bakteriologik) razvedka va dozimetrik nazorat asboblari bilan ishlashni bajarishlari lozim:
	II. Asosiy nazariy qismi 2.1. Ma'ruza mashg'ulotlari 1-ma'ruza: Tashkilot va korxonalarda mehnatni muhofaza qilishni boshqarishga qo'yiladigan umumiy talablar Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarish organlari, mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'yicha majburiyatlari. Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasini boshqarish tuzilmasi. 2-ma'ruza: Tashkilot va korxonalarda mehnatni muhofaza qilish bo'yicha ishlarni rejalashtirish Umumiy tushuncha. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha ishlarni rejalashtirish tartibi. Korxonalarda mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish vazifalari. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish va tashkilotda mehnat sharoitlari

va mehnatni muhofaza qilishni yaxshilash dasturlarini ishlab chiqish. Tezkor (operativ) rejalashtirish. Mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish bo'yicha kunlik tadbirlar, sanitariya-maishiy va davolash-proflaktika tadbirlari. Ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat tadbirlarini rejalashtirish.

3-ma'ruza: Mehnatni muhofaza qilishning huquqiy tashkiliy asoslari

Inson mehnat faoliyati haqida umumiy tushunchalar va uning ish sharoitlari. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi davlat siyosati. Mehnatni muhofaza qilishni davlat tomonidan tartibga solish. Xodimga mehnat sharoitlari bilan bog'liq kafolatlar va kompensatsiyalar.

Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonun hujjatlarini ishlab chiqish va tasdiqlash tartibi. Qonun osti hujjatlarining asosiy turlari mehnatni muhofaza qilish bo'yicha huquqiy hujjatlar. Texnik reglament. Qonunni buzganlik uchun javobgarlik. Ish beruvchining mehnatni muhofaza qilish sohasidagi huquq va majburiyatlari. Xodimning mehnatni muhofaza qilish sohasidagi huquq va majburiyatlari. Mehnatni muhofaza qilish xizmati. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha treninglar va brifinglar. Jamoa shartnomasida (shartnomasida) mehnatni muhofaza qilishni tartibga solish.

4-ma'ruza: Mehnatni muhofaza qilishni boshqarish tizimi.

Umumiy tushuncha. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi TvaKMMRvaB fan haqida umumiy tushuncha. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi davlat boshqaruvi. Mehnatni muhofaza qilishni boshqarish tizimi faoliyatini ta'minlash.

5-ma'ruza: Mehnatni muhofaza qilish va sanoat talablari

Mehnatni muhofaza qilish talablarini ta'minlash choralari xavfli ishlab chiqarish obyektlarida ishlaydigan ishchilarga. HIF xodimlarining malaka talablari. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi talablarini ta'minlash bo'yicha xodimlarning mehnat majburiyatlari. Mehnatni muhofaza qilish shartnomalari. Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni boshqarish jarayonidagi xavfsizlik. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi bo'yicha kompleks chora-tadbirlar rejasi.

6-ma'ruza: Mehnat sharoitlarini sanoat nazorati

Ishlab chiqarishni nazorat qilish dasturi. Ish beruvchilarning sanitariya qonunchiligi talablariga rioya qilish majburiyatlari. Sanitariya qonunchiligi talablarini buzganlik uchun javobgarlik. Kasaba uyushmalarining mehnatni muhofaza qilishni ta'minlash bo'yicha faoliyatining huquqiy asoslari.

7-ma'ruza: Mehnatni muhofaza qilish strategiyasi va salomatlik

Sog'liqni saqlash iqtisodiy maqsadga muvofiqlik sohasi sifatida mumkin bo'lgan xavflarni baholash. Ishlab chiqarishda ishchilarning ovqatlanish va dam olish muammosi. Kompyuter bilan ishlash xavfi. Dastlabki va davriy tibbiy ko'rikni tashkil etish va

o'tkazishning asosiy qoidalari. Og'ir ishlarda va zararli va (yoki) xavfli mehnat sharoitlari bo'lgan ishlarda ishlaydigan ishchilarni ko'rikdan o'tkazish.

8-ma'ruza: Ish joyi psixologiyasi

Mehnatni muhofaza qilishning boshqaruv jihatlari. Ishchilarning umumiy mehnat madaniyati va sog'lig'ini oshirish yo'llari. Xavfsizlikka ta'sir qiluvchi shaxsning ruhiy xususiyatlari.

9-ma'ruza: Tashkilotda xavfsizlikni boshqarish kollegial organlari

Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha (komissiya). Mehnatni muhofaza qilish talablari bo'yicha bilimlarni sinash va sanoat xavfsizligi komissiyasi. Binolar, inshootlar va boshqa obyektlarni foydalanishga qabul qilish komissiyasi. Ish joylarini mehnat sharoitlari bo'yicha maxsus baholash komissiyasi. Baxtsiz hodisalar, baxtsiz hodisalar va kasbiy kasalliklarni tekshirish komissiyasi. Kasaba uyushmalari texnik mehnat inspeksiyasi faoliyati himoya qilish bo'yicha qo'shma qo'mitalar (komissiyalar). Kasaba uyushmasi mehnat himoya qilish uchun vakolatli (ishonchli) shaxslari. Tashkilotdagi mehnat sharoitlari va mehnatni muhofaza qilish holatini monitoring qilish tizimi.

10-ma'ruza: Xodimlarni ish joylarida mehnat qilish shartlar to'g'risida xabardor qilish tartibi

Kasbiy tavakkalchilik darajalariga, shuningdek, ularga berilgan kafolatlar va kompensatsiyalar. Xodimlarning optimal mehnat va dam olish rejimini ta'minlash tartibi. Xodimlarni shaxsiy himoya vositalari, yuvish va zararsizlantirish vositalari bilan ta'minlash tartibi. Protseaturalarni amalga oshirish bo'yicha tadbirlarni rejalashtirish. Xodimlarning faoliyatini monitoring qilish va protseduralarning bajarilishini nazorat qilish. Xodimlarning faoliyatini yaxshilashni rejalashtirish va Xodimlarning hujjatlarini boshqarish Baxtsiz hodisalar, va kasbiy kasalliklarga qarshi choralar. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha o'qitish tartibi. Xodimlarning sog'lig'i monitoringini tashkil etish va o'tkazish tartibi. xavfsizlik texnikasi bo'yicha yo'riqnomalar tuzish tartibi. Xodimlarni shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlash tartibi. Ishchilarni maxsus kiyim, maxsus poyabzal va boshqalar bilan ta'minlashning tarmoqlararo qoidalari shaxsiy himoya vositalari foydalanish va hisobdan chiqarish tartibi.

11-ma'ruza: Mehnat muxofazasi va xavfsizlik texnikasi bo'yicha erishilgan xavfsizlik darajasi

Erishilgan xavfsizlik darajasini saqlash bo'yicha chora-tadbirlar mazmuni. Erishilgan xavfsizlik darajasini saqlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirishning umumiy masalalari. Maqsadli auditlarni rejalashtirish. Mehnatni muhofaza qilish bo'limining kompleks tekshiruvlarini rejalashtirish. Qonunlar va meyoriy hujjatlarga muvofiq bo'yicha auditlarni rejalashtirish.

Amaliy mashg'ulotlarning mavzulari 1. Mehnatni muhofaza qilish tizimini boshqarish bo'yicha namunaviy nizomni o'rganish. 2. "Mehnat muhofazasi to'g'risida"gi qonunning mohiyati va mazmunini o'rganish. 3. "Mehnat kodeksi"ning mohiyati va mazmunini o'rganish. 4. Sanoat korxonalarida mehnat muhofazasi bo'yicha rejalarni ishlab chiqishni o'rganish. 5. Mehnatni muhofaza qilish uchun moddiy xarajatlarni hisoblab chiqish 6. Sanoat va radiatsiya xavfsizligi sohasini litsenziyalash va ruxsat berish tartibi o'rganish. 7. Xavfli sanoat obyektlarida sanoat xavfsizligini o'rganish. 8. Mehnat faoliyatining og'irligi va kuchlanganligini baholash. 9. Mehnat xavfsizligini ta'minlashda ergonomikaning ahamiyatini o'rganish 10. Inson ish faoliyatining mashina bilan uzviy bog'liqlik jihatlari aniqlash 11. Korxonalarda mehnat muhofazasi xonasini tashkil etish. 12. Ish o'rinlarini attestatsiyadan o'tkazishda tartibini o'rganish 13. Mehnat sharoitlarini baholash tartibini o'rganish. 14. Yuk tashish transport vositalarini ishlatishda xavfsizlikni ta'minlash usullarini o'rganish. 15. Bosim ostida ishlaydigan idishlarni sinovdan o'tkazish tartibini o'rganish. 2.3. Mustaqil ta'lim tashkil etishning shakli va mazmuni Tashkilot va korxonalarda mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarish fani bo'yicha talaba mustaqil ishini tashkil etishda talabaning akademik o'zlashtirish darajasi va qobiliyatini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi: fanning ayrim mavzularini o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish, o'quv manbalari bilan ishlash; fanning ma'ruza va amaliy mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rib kelish; ma'lum mavzu bo'yicha referat tayyorlash; prezentatsiyalar tayyorlash;	
---	--

12-ma'ruza: Mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarishni atrof muhit mumolari bilan hamkorlikda tashkil etish Mehnatni muhofaza qilishning atrof-muhit muhofazasi bilan o'zaro ta'sirining umumiy masalalari. Atmosfera havosi sifatini nazorat qilish va boshqarish. Suv sifati va tuproq ifloslanishini nazorat qilish va boshqarish. Tabiiy muhitni muhofaza qilishning normativ-huquqiy bazasi. Chiqindisiz va kam chiqindili texnologiyalar. 13-ma'ruza: Mehnatni muhofaza qilish uchun moddiy xarajatlar Yetkazilgan zararni o'zini qoplash va uning yetkazilishi uchun javobgarlikni sug'urta qilishning umumiy tamoyillari. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy ijtimoiy sug'urta to'g'risidagi qonun hujjatlarini. Mehnatni muhofaza qilish iqtisodiyoti. Mehnatni muhofaza qilish tadbirlarini moliyalashtirish manbalari. Tibbiy ko'rik xarajatlarini moliyalashtirish manbalari. Mehnatni muhofaza qilishni ta'minlash uchun bevosita va bilvosita yo'qotishlar. Mehnatni muhofaza qilish xarajatlarning texnik, iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi. 14-ma'ruza: Sanoat xavfsizligi va uning asosiy vazifalari O'zbekiston Respublikasi sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 1 fevraldagi 75-son qarorining ahamiyati Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi rahbarlarining javobgarligi, Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi faoliyati, sanoat xavfsizligi kommissiyasi, Sanoat xavfsizligi moliyalashtirish va moddiy-texnik ta'minlash 15-ma'ruza: Xavfsizlik texnikasi asoslari va mehnat xavfsizligini ta'minlashning texnik vositalari. Xavfsizlik texnikasi haqida umumiy ma'lumotlar, Mehnat xavfsizligini ta'minlovchi texnik vositalar, Xavfsizlik belgilari va signal tizimlari, Mashinasozlikda ishlatiladigan uskunalarning ayrim turlariga qo'yiladigan xavfsizlik talablari, Bosim ostida ishlaydigan qurilma va idishlarning umumiy tavsifi 2.2. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarini ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi. Amaliy mashg'ulotlar davomida talabalar ishlab chiqarish korxonalarining mehnat muhofazasi bo'limlari tomonidan yuritiladigan meyoriy xujjatlar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradilar	
--	--

ko'rgazmali vositalar tayyorlash; maqola, tezislar tayyorlash; bitiruv malakaviy ishi uchun materiallar to'plash; amaliy mazmundagi nostandart masalalarni yechish va ijodiy ishlash. Tashkilot va korxonalarda mehnat muhofazasini rejalashtirish va boshqarish fanining mustaqil ish mavzulari 1. Mehnat muhofazasi muammolarini o'rganishga katta hissa qo'shgan jahon va vatanimiz olimlari va ularning asosiy ilmiy-amaliy ishlari. 2. Xavflarni kvantifikatsiyalash sonli, balli va boshqa uslublarini tahlil qilish. 3. Xavfsizlikni ta'minlash tamoyillari va uslublarini tahlil qilish. 4. Faoliyatning turli bosqichlarida xavfsizlik shartlarini tahlil qilish. 5. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomik ko'rsatkichlarini tahlil qilish 6. Ish o'rni tashkillashtirish talablari. 7. Inson antropometrik ko'rsatkichlarining faoliyat xavfsizligiga ta'siri. 8. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda psixologik omillarning ahamiyati. 9. O'zbekiston Respublikasida mehnatni muhofaza qilishni ta'minlash sohasida qabul qilingan qonun va meyoriy hujjatlar tizimi. 10. Mehnat muhofazasi fani bo'yicha glossariy tuzish. 11. Insonning fiziologik va psixologik tavsiflarining xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati 12. Odam anatomiyasi (antropometrik parametrlarining) xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati. 13. Mehnat muhofazasini ta'minlashga oid xalqaro tajriba va izlanishlar taxlili. 14. Mehnat muhofazasini ta'minlashga oid chet davlatlarda qabul qilingan qonunlar va meyoriy hujjatlar taxlili. 15. O'zbekiston Respublikasi "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida" gi qonunning mohiyati va uning mazmuni. 16. Mashina va mexanizmlar uchun texnika xavfsizligi talablari keltiriladigan meyoriy hujjatlar tizimi. 17. Davlat yong'in xavfsizligi xizmati.	
---	--

18. Respublika bo'yicha yong'inlar sodir bo'lishi va ularda ko'riladigan zararlarni to'g'risida statik ma'lumotlar taxlili. 19. Yong'indan himoyalashning zamonaviy texnik vositalari. 20. O'zbekiston Respublikasi "Xavfli sanoat obyektlarida sanoat xavfsizligi to'g'risida" gi qonunning mohiyati va uning mazmuni 21. Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi xizmatlar bozorini yanada rivojlantirish to'g'risida Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 27 apreldagi 246-son qarori mohiyati va uning mazmuni 22. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlarni tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqidagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997 yil 6 iyundagi 286-son qarorining mohiyati va uning mazmuni. 23. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 7 yanvarda 2000 yilda 870- son bilan ruyxatga olingan Mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomasi ishlab chiqish tartibi. 24 Mehnat kodeksi mohiyatining mohiyati va uning mazmuni. 25 Mehnat muhofazasi bo'yicha o'qitishni tashkil etish bo'yicha GOST 12.0.004-90 ning mohiyati va uning mazmuni. 26 O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2000 yil 7 yanvarda 870-son bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomalarni ishlab chiqish to'g'risida Nizomning mohiyati va uning mazmuni. 27. "Xavfli ishlab chiqarish obyektlarining sanoat xavfsizligi to'g'risida" gi qonun bandlarini o'rganish. 28. "Chiqindilar to'g'risida" gi qonun bandlarini o'rganish. 31. "Sanitariya nazorati to'g'risida" gi qonun bandlarini o'rganish. 32. "Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida" gi qonun bandlarini o'rganish. 33. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlari. 34. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.	
--	--

35. Korxonalarda ishchilarni mehnatini muhofaza qilishni tashkillashtirish.	36. Ish joylarini sharoitiga ko'ra attestatsiya qilish, korxonalardagi mehnatni muhofazalash ishlari bo'yicha sertifikatlash.
37. Davlatimizda va chet ellardagi hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini holati.	38. Mehnat muhofazasining madaniyatini umumiy tavsifi, uning tarixiy, falsafiy, ijtimoiy va diniy asoslari.
39. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini tashkil etish obyektlari.	3. TA'LIM NATIJALARI (KASBIY KOMPETENSIYALARI) Talaba bilishi kerak: -mehnat muhofazasi sohasida qabul qilingan normativ huquqiy xujjatlarning asosiy talablari; -mehnat muhofazasi sohasida rahbar xodimlar va fuqarolarning huquq va burchlari; -mehnat turlari va klassifikatsiyasi; -baxtsiz xodisalar va kasb kasalliklari kelib chiqish sabablari; -ishlab chiqarish sanitarisatsiyasi va gigiyenasi asoslari haqida tasavvurga ega bo'lish; -tabiiy, texnologik va ekologik xususiyatli favqulodda vaziyatlarning umumiy tavsiflari; -yong'in va elektr xavfsizligi talablari -umumijamoa shaxsiy himoya vositalarining turlari va ulardan foydalanish. -favqulodda vaziyatlarda o'z-o'ziga va o'zaro tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini va tartibini; -sanoat korxonalarida yong'in xavfsizligi va elektr xavfsizligiga qo'yiladigan talablar; -texnika xavfsizligi qoidalarini va meyorlari
4.	4. TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI -ma'ruzalar; -interfaol keys-stadilar; -seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); -guruhlarda ishlash; -taqdimotlarni qilish; -individual loyihalar; -jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

5.	5. KREDITLARNI OLISH UCHUN TALABLAR: joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat yozma ishini muvaffaqiyatli topshirish
6.	6. Foydalanilgan asosiy darsliklar va o'quv qo'llanmalar ro'yxati 6.1. Asosiy adabiyotlar 1. B.M. Xolbayev, O.D.Raximov N.I.Maxmatqulov. Hayot faoliyati xavfsizligi Oliy o'quv yurtlari uchun darslik -T.: 2020, -344 bet, 2. E.I.Ibragimov, S.Gazinazarova, O.R.Yuldashev. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Amaliy mashg'ulotlar. O'quv qo'llanma.-T.: TIMI - 2014. 3. E.I.Ibragimov, S.Gazinazarova, O.R.Yuldashev. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b. 4. N.N. Karnaux, Oxrona truda: uchebnik dlya prikladnogo bakalavriata — M: Izdatelstvo Yurayt, 2014. — 380 c. 5. <i>Chepelev, N.I.</i> Upravleniye oxranoy truda v organizatsii: ucheb. posobiye — Krasnoyarsk, 2018. — 175 s 6. O'. Yo'ldoshev va boshqalar. Mehnatni muhofaza qilish. -T.: Mehnat, 2005. 7. Yormatov G', Isamuhamedov Yo. Mehnat muhofazasi. -T.: O'zbekiston, 2002. — 384 b. 6.2. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 488 b. 2. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. - T.:2017 yil 7 fevral, PF-4947-sonli Farmoni. 3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -T.: "O'zbekiston", 2008. 4. Yo'ldashev O'.R., Usmonov, U., Qudratov O. Mehnatni muhofaza qilish. -T.: Mehnat, 2001. 5. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarini va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlarni tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori №286, 06.06.1997, -T.: 1997. 6. Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilar va talabalar bilan yuz bergan baxtsiz hodisalarini tekshirish va hisobga olish tartibi to'g'risida NIZOM. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, -T.: 2011, 3-son, 29-moddasi. 7. Mehnat sharoitlarini baholash va mehnat sharoitlari bo'yicha ish o'rnlari attestatsiya qilish uslubi. Mehnat vazirligi va Sog'liqni saqlash vazirligi ishlab chiqqan, №247, 28.05.1996, -T.: 1996. 6.3. Elektron resurslar 1. www.bilim.uz. 2. www.ziyo.edu.uz